

תרבות

כל הפנים של משה רוזנטליס

אלי ערמון אזולאי

05 בנובמבר 2009

במלאות שנה למותו של הצייר והמורה משה רוזנטליס יושק ביום רביעי הפרויקט "מחווה לרוזנטליס" ביוזמת בנו, אבנר רוזנטליס.

האמן נולד ב-1922 בליטא, שם גם למד לתואר ראשון ושני. הוא עלה לישראל ב-1958. כשבע שנים לאחר מכן התמקם בסטודיו ביפו, בקרבת הנמל (נמל יפו 8). הסטודיו שימש אותו הן ליצירתו שלו והן להוראה פרטית. אתר זה נחנך כעת כ"בית רוזנטליס", ובו תוצג תערוכת אוסף קבועה מעבודותיו של רוזנטליס בצד תערוכות מתחלפות של אמנים שונים.

התערוכה הראשונה, שתחנך את המקום, נקראת "במבט שני" ומוצגים בה ציורים של רוזנטליס שהמראה הסופי שלהם הוא תוצאה של עבודה חוזרת, כלומר ציור על ציורים קיימים. תערוכה נוספת, ששמה "מתוך הגלים", תיפתח גם כן ביום רביעי בצמוד לסטודיו בהאנגר 2 בנמל יפו. היא מציגה חתך מעבודתו של רוזנטליס בעשורים האחרונים, באצירת אורי דסאו.

ציור של משה רוזנטליס. האנגר 2 ביפו

החלק השלישי של הפרויקט ייפתח ביום חמישי בשבוע הבא עם התערוכה "1,000 פנים לרוזנטליס" בבית האמנים בתל אביב (אלחריזי 9). היא תכלול בעיקר את ציורי האקריליק של האמן (אוצרת: דניאלה טלמור). בצד כל אלה, ייצא לאור ספר קטלוג, המתמקד בעבודותיו של רוזנטליס בשני העשורים האחרונים בחייו.

משה רוזנטליס - "קורות עם ישראל" שמן על בד

בית התפוצות חושף 4 ציורי ענק של רוזנטליס, שעלה מליטא בשיא תהילתו ונדחק לשוליים

בית התפוצות חושף, לראשונה בישראל, סדרה של ארבעה ציורי מופת גדולים מאת הצייר **משה רוזנטליס**, בתערוכה חדשה, "המראה הגדול הזה – משה רוזנטליס: קורות עם ישראל".

סדרת הציורים, בשמה "קורות עם ישראל", ערוכה לפי סדר כרונולוגי-היסטורי: יציאת מצרים; מהאינקוויזיציה ועד לעלייה לארץ ישראל; ממלחמת השחרור ועד ליישוב הנגב; ירושלים.

הסדרה הוזמנה על-ידי איש העסקים **שאול אייזנברג** ונקבעה על קירות חדר הישיבות של בית אסיה בתל אביב ב-1980. יצירות אלה מעולם לא נחשפו לקהל הרחב. כעת יוצגו הציורים לראשונה בתערוכה מתחלפת בבית התפוצות, ולאחריה יוצבו בתצוגת הקבע של המוזיאון.

משה רוזנטליס (1922–2008), יליד ליטא, עזב את מולדתו ועלה לישראל בסוף שנות ה-50, כאשר היה בשיא תהילתו האמנותית. עם עלייתו ארצה לא זכה לחיבוקו של הממסד האמנותי המקומי, שבאותה עת פנה למופשת וסימן באמצעותו "רוח חדשה" באמנות הישראלית.

בשנים 1978–1980 צייר רוזנטליס סדרה של ארבעה ציורים מונומנטליים שבהם פרש נארטיב חזותי של תולדות העם היהודי. התערוכה תציג את ארבעת הציורים הגדולים – כשישה מטרים רוחבם וגובהם כמטר וחצי – לצד יצירות אחרות של האמן: רישומים ומתווים קטנים ששימשו כציורי הכנה ליצירה הגדולה, כמו גם ציורים בסגנון חופשי יותר שיצר בעקבות הסדרה המוזמנת.

התערוכה חושפת את הצופים לתהליך יצירתי מרתק של אמן ישראלי שהקדיש שתי שנות מחקר מעמיק ליצירת סדרה ייחודית, שמלבד העובדה שטרם נחשפה ברבים, גם הנושא המוצג בה, עד כמה שהדבר נשמע מוזר, נדיר בתולדות האמנות הישראלית.

משה רוזנטליס, ירושלים, מהסדרה קורות עם ישראל, 1978-80, שמן על בד, אוסף פרטי

בניגוד לתפיסה הרווחת בשדה האמנות הישראלית, שלפיה תיאורים נארטיביים של אירועים מתולדות הצינונות הם תולדה של תוכן מוכתב תמיד על-ידי הממסד הפוליטי ("אמנות מטעם" או "אמנות מגויסת"), אופייה של הסדרה "קורות עם ישראל" לא נקבע על-ידי איש זולתו; לא תוכנה ולא הסגנון האמנותי שבה נוצרה.

בהזמנת העבודה התבקש האמן לצייר משהו כללי הדן במסורת היהודית. בתהליך התכנון לקראת ציור הסדרה, כבר משלבי החיפוש והמחקר הראשוניים, חזה רוזנטליס בדמיונו את תחילת ההיסטוריה של העם היהודי במעמד מתן תורה, ואת סיומה במפעלי היישוב של מדינת ישראל ובעיר ירושלים שלאחר 1967.

ארבעת ציורי "קורות עם ישראל" הם במידה רבה יהלום בכתר יצירתו הרבגונית של רוזנטליס, ריאליסטית כמפשטת. הכוח והמיומנות האמנותית שבהם הצטיין באים בהם לידי ביטוי איכותי יוצא דופן.

משה רוזנטליס, ממלחמת השחרור עד ההתיישבות בנגב, קורות עם ישראל, 78-80, שמן על בד

התערוכה בשיתוף בית רוזנטליס. אוצר: אבנר רוזנטליס. לתערוכה מתלווה קטלוג צבע דו-לשוני.

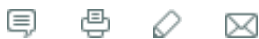
התערוכה תיפתח ביום חמישי, 21 במרץ 2013, ותינעל ביולי 2013. בית התפוצות, תל אביב. לפרטים: 03-7457812.

[למועדי מופעים >](#)

תאריך יצירה: 26/02/2013

בשם האב: איך זה שלא שמעתם על הצייר משה רוזנטליס?

הצייר משה רוזנטליס נחשב לעילוי בליטא, אבל כשעלה לישראל לא זכה להערכת הממסד גם הביקורות המשבחות וההצלחה המסחרית לא הביאו להצגת עבודותיו במוזיאונים הגדולים בנו אבנר, שהקדיש את חייו לקידום יצירותיו של אביו, ממשיך גם עתה - שנה אחרי מות האב - את הקרב על ההכרה התערוכה הנוכחית ומרובת הבאזז שלו ביפו, מוכיחה שהוא עומד לנצח. ואולי להיפטר סוף סוף מרגשות האשם

תרבות שרית פוקס | 28/11/2009 9:18

אבנר רוזנטליס נראה כמו תינוק שנוזף בעצמו. הסיבה לכך תתברר בהמשך. הוא יושב מולי מאחורי שולחן בחדר העבודה של אבא שלו. אביו, הצייר משה רוזנטליס, נפטר בקיץ שעבר בגיל 86. לאבא רוזנטליס היו פני איכר ממזרי ולאבנר יש פנים תינוקיים ועורף חסון. אנחנו יושבים ביפו, באחד המתחמים שבהם מציג אבנר את היצירות של אבא שלו. בצד אחד, בסטודיו של אביו, מוצגות היצירות שלו מתקופת ליטא, המדינה שבה נולד וממנה בא לארץ כשהיה בן 35. ממול, בהאנגר ענקי מוצגת תערוכת עבודות של רוזנטליס משנותיו המאוחרות: מסוף שנות ה-60 של חייו ועד מותו כעבור 20 שנה בערך. הציורים מתנפלים על הצופה בשמחת חיים והוא יכול, אם ירצה, להתחיל לרקוד לפי ריתמוס הצבעוניות. רוזנטליס כתב פעם על עצמו: "נשמה יתרה, שירה מתרוננת, התפעמות של לחן - אלה הם ציור לגביי". חוקר האמנות ד"ר אברהם רונן הגדיר את זה כך ב-2004: "שלמות צבעונית צורנית-הרמונית הנוגעת בחושיו של הצופה. . . הרמוניה ללא דיסונס". אדם ברוך "כתב ב-1978: "ציור מלא, מודע לתיאטרליות של העיסוק, בלי להיות פתטי

מהלכו של משה רוזנטליס בעולם האמנות הישראלית הוא תעלומה. הוא הגיע מליטא כעילוי צעיר, בוגר האקדמיה ללימודי אמנות. עשר שנים אחרי שהגיע לארץ (1958), היה נדמה שהוא מתחיל להתערות בתרבות החדשה ויכבוש לו מעמד דומה בארץ. לתערוכה שלו במוזיאון יד לבנים ב-1975 הגיע אביגדור סטימצקי הנערץ, חיים גמזו קנה ממנו שלוש עבודות בשנות ה-70, הוא התיידד עם המשורר אברהם שלונסקי ועם השחקן רפאל קלצ'קין, וכשנחם גוטמן בא לבקר פעם בסטודיו שלו, סיים את הביקור, יצא, ותכף חזר: "אני מוכרח להיות פה עוד". ועם זאת, כמו שאומרים בקלישאת: רוזנטליס לא נכנס לקאנון של האמנות המוערכת על ידי הממסד האמנותי, כלומר, מוזיאון תל אביב ומוזיאון ישראל. שמו אינו נכלל בחלק מספרי ההיסטוריה של האמנות הישראלית, הגלריות הישראליות היותר חשובות אינן מוכרות אותו.

תמימות זה אסון? משה
רוזנטליס צילום: רן ארדה

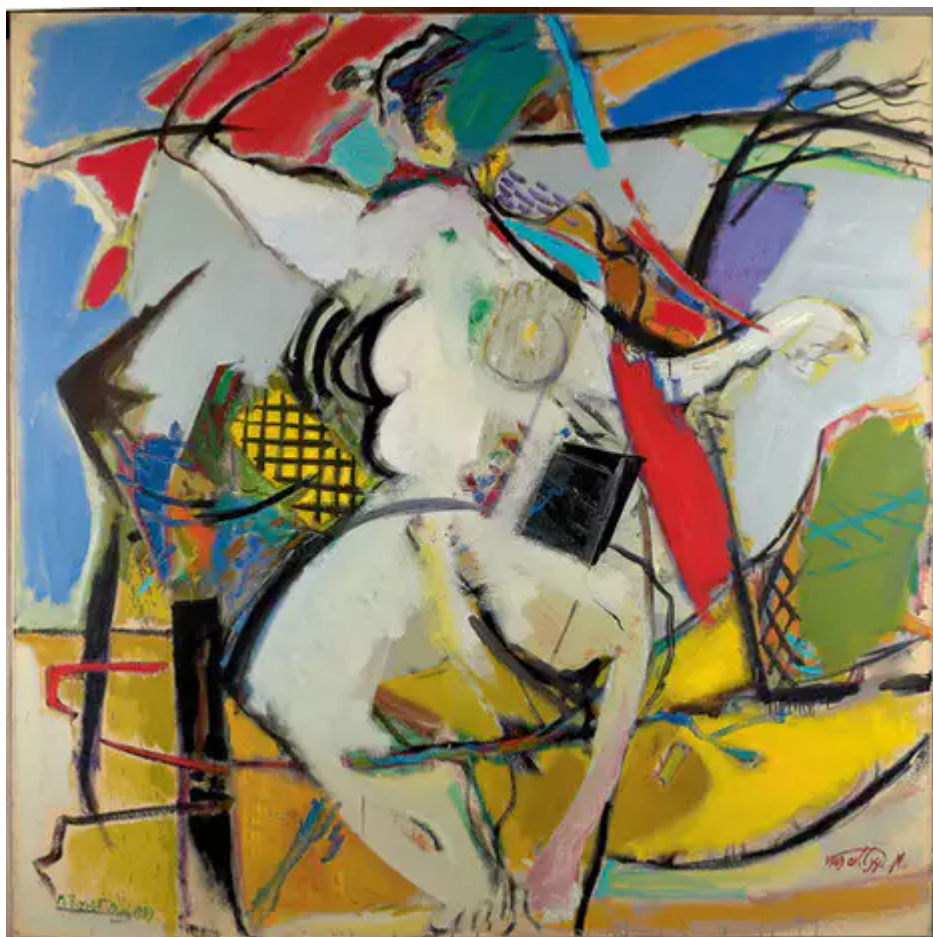
את כל זה מספר לי בנו, אבנר רוזנטליס. לעומת זאת, רוזנטליס נחשב לאמן שהצליח מסחרית, נמכר בחו"ל בעיקר וגם בארץ, ובשנות האלפיים היו לו שתי תערוכות חשובות: במוזיאון חיפה (בשלוחה של המוזיאון הימי) ובתפן. בין תחילת שנות ה-80, שבהן הוצג בגלריה רוזנפלד בתל אביב, ועד תחילת שנות האלפיים, יש חורים של היעלמות בביוגרפיה האמנותית שלו. גלריות בניו ג'רסי ואוהיו, ונקובר ומסצ'וסטס, מאכלסות את הרזומה שלו יותר מאשר גלריות ומוזיאונים בארץ. מי שייצג אותו בארצות האלה, בגלריות מסחריות בדרך כלל, היה אבנר רוזנטליס המגדיר את עצמו כסוכן, דילר והיסטוריון. אבנר מאושר מתגובות אלה הנוהרים היום לתערוכות ביפו, אבל מבקר את עצמו על התנהלותו שגרמה אולי להדחת אביו מהזרם המרכזי של תודעת האמנות בארץ.

הציור של רוזנטליס", אמר לי אמן מוערך" מזרם שונה לחלוטין, "אוהב את הצופה והצופה

אוהב אותו". זו הייתה אירוניה, אבל אפשר להפוך אותה על הראש ולגלות משהו אחר: שיש מין שפיעה הדדית בין המצייר למתבונן. ואת זה גם אני מרגישה. בהאנגר, למרות ריח הדגים שחודר מהנמל.

רוזנטליס לא חד חידות על העולם או על הציור בעבודותיו. הוא הגיב על הטבע והדומם ועל יופיין של נשים עסיסיות בשילוב בין ציור פיגורטיבי לבין ציור מופשט, וביחד: קרנבל. יש שנזכרים במאטיס, יש בפיקאסו, ומרגישים בבית. כלומר, רוזנטליס נדמה מוכר קצת מפריז למבקרים בתערוכות שלו, ובכל זאת, הוא שלנו ועלינו.

לאוצר היוצר, אומר לי אבנר, אין מקום לבניית פילוסופיה על גבי היצירות של רוזנטליס. "הציור מדבר את עצמו". האוצר המבריק של התערוכה בהאנגר, אורי דסאו, חושב שרוזנטליס הוא "צייר שכל ילד אמור להכיר, שיכול ליצור קשר בהיקף רחב עם מניירות מודרניות שלרשותו", ובקיצור, לשמח לב. רוזנטליס, בעיניו, הוא "שגריר של 'עונג כקטגוריה של ציור'".

הציור אוהב את הצופה. ולהפך. יצירה של רוזנטליס. צילום: רן ארדה ואבי אמסלם

הפיגורטיבי רודף אחריו

כולם מתענגים, אבל אבנר רוזנטליס-יוצר המחווה לאביו (שיש לה שלוחה גם בבית האמנים בתל אביב) - נגוע קצת בהרהורי חרטה. "מאז 1984", הוא מסביר, "פשוט לא היינו כאן. אני חושב שלא עשיתי עבודה הכי טובה. נעלמנו וחזרנו בתחילת '90 ושוב נעלמנו, ומתחילת 2000 אנחנו כאן". אולי זו שיבה קצת מאוחרת, אבל אבנר משוכנע שיחזיר את אביו לקאנון ויכניס אותו למוזיאון תל אביב, לתערוכה רטרוספקטיבית. אבנר, אפשר לומר, הוא בהחלט רומנטיקן בכל מה שקשור לאביו. הוא גדל על גזרי עיתונים מהללים מליטא, הביט בהערצה באבא נאבק עם הבדים שהתעקש למתוח בעצמו, ואחר כך מניף יד בתנופה עצומה, ואינו מרפה מהציור. מצייר כשהוא חולה, וחולם בלילה שהוא מצייר. אובססיה של אלף ציורים בשנה. רוזנטליס צייר כמו שאחרים נושמים. בלי תאריך יעד לתערוכות. תנועת חיים אינסופית. נע בין הסטודיו בצפת מול הר מירון לסטודיו ביפו.

אל אבא שלו הצליח אבנר להתקרב ממש רק דרך הציור, נדמה לי. בשנות ה-20 לחייו, במקום ללמוד ארכיטקטורה יצא אבנר לעולם הגדול למכור את רוזנטליס. אז לא נסעו כמו היום. זו הייתה הרפתקה נפלאה בעיניו. עם השנים הפכו המסעות למין מלכודת של בדידות. אבל קשה היה להפסיק. אבנר רוזנטליס למד פסנתר ושח בילדותו, היה גאון במתמטיקה וציפו מהילד לייצר פלא. אבל הילד היה פראי, חסר שקט, משחק כדורגל בלי סוף, ומאוחר יותר כשהתקבל ללימודי ארכיטקטורה בטכניון העדיף להישאר בתל אביב, לבלות, לשתות, לעשות סקס. ממש כך, לא עוזב את תל אביב בגלל ההדוניזם. בגיל 43 גילה שהוא זקוק לריטלין.

אולי הגבלת את אבא שלך כשיצאת למכור אותו והכתבת לו קו מסחרי בטעות לא. נתתי לו את החופש שכל אמן היה רוצה. הוא עירב אותי מאוד והעריך את דעתי. הוא מאוד רצה תערוכה רטרוספקטיבית במוזיאון תל אביב ואני חושב שתהיה לו.

?ואתה , לא החמצת משהו בחייך

לא, זה הייעוד שלי, רוזנטליס. אבל הייתי צריך לשאוף מהתחלה לתת לגלריות מקצועיות לייצג אותי. חשבתי שאעשה את זה הכי טוב. אבל עובדה היא שלא פניתי לגלריות מובילות. התביישתי. כמו אבא. עצם העובדה שהתעסקתי עם התמונות אולי הרתיעה גלריסטים רציניים שידעו שהם לא עובדים מול הצייר אלא מול הבן. עד היום אני מוכן לסגור עם גלריה שתעשה את העבודה במקומי. אני אהיה "ההיסטוריון, אני אקטלג. יש הרבה עבודה

לפני מותו, כששכב בבית חולים באי ספיקת כליות, אמר רוזנטליס אבא לאבנר שהוא שלם עם דרכו. "ידעתי שהוא סומך עליי. אם הוא מסתכל עלינו עכשיו, הוא לא מופתע".

סיפורו של משה רוזנטליס הוא דרמה של מהגר שמגיע לארץ ב-1958 אחרי האקסטזה של הקמת המדינה וההתפכחות ממנה, שהייתה לא פחות משמעותית בעולם האמנות. רוזנטליס אינו חלק מההוויה המאחדת את המקום. ומה שקשה מכול הוא הלב התרבות. בליטא התמחה רוזנטליס והצטיין בריאליזם סוציאליסטי: מיני פורטרטים, תמונות מאדירות את השלטון ובהן רואים את הסובייטי העז, פניו מביעים חוסן ותקווה ודוק חלומי נסוך

על הכול, שהרי מדובר בגן עדן. לא היה להם

מושג שם שיש בעולם ציור מופשט, חופשי מקומיסרים. אלא שהמציאות התגלתה במלחמת העולם השנייה כמעוררת גועל, בלתי ראויה להנצחה, מפוררת

הרגשתי כזה קטן", סיפר רוזנטליס לאלי כהן שעשה עליו סרט ב-2006. רוזנטליס מספר בסרט איך הלך להתייעץ עם הצייר הגורו הבצללאלי, מרדכי ארדון, שאמר לו שייקח לו עשר שנים למצוא את סגנונו. רוזנטליס אמר לעצמו שיעשה את זה בשלוש שנים, ובסופו של דבר זה לקח, הוא אומר בסרט, 17 שנים. ואם היה זה מאבק, להיפרד מהישן ולמצוא סינתזה בין ישן וחדש, המאבק לא נפסק מעולם. רוזנטליס לא נח. הפיגורטיבי המשיך לרדוף אחריו, הוא אומר בסרט. ובסרט רואים את אבנר אומר לאבא: "יש לו שריטה אחת, לרוזנטליס, שהמושג פיגורטיבי מאוד שלילי כשזה "קשור אליו".

אבנר מגונן על אבא? מנחם אותו? מה יש כאן בעצם? אבנר לא יספק לי את שכבות העומק של הסימביוזה. אולי אינו יודע עליהן בכלל. בכל אופן, רוזנטליס לא ויתר על הפיגורטיבי ויצר שילוב ביניהם, אפשר לזהות אובייקטים בתוך עולם מופשט. או להפך.

צייר כמו שאחרים נושמים. ציור של רוזנטליס. צילום: רן ארדה ואבי אמסלם

אני הושעתי אותו

אבנר רוזנטליס חושב שהטעות הגורלית של רוזנטליס הייתה כשסירב להציג תערוכה של מיטב יצירותיו בגלריה גורדון, בשנות ה-80, הצעה שעלתה בשיחה עם שעייה יריב. לפי אבנר, אבא שלו סירב, כי זה קרה שנה אחרי התערוכה הרטרופקטיבית במוזיאון הרצליה, והוא חשב שצריך לחכות שנתיים ולהציג עבודות חדשות. בינתיים, העניין התמסמס. "אם היינו מתחילים לעבוד עם גלריה גורדון ברצף והיו רואים אותו בכל שנתיים שלוש, הייתה התייחסות אחרת לחלוטין. ברמה של הממסד ושל עולם האמנות ומוזיאונים בתל אביב ובירושלים".

אבנר בן משה רוזנטליס מענה את עצמו בהחמצה הזאת. אבל מה שמעסיק אחד, נשכח אצל השני. שעייה יריב אינו זוכר את הדיאלוג הזה ביניהם.

ובינתיים נעשה רוזנטליס איש אמיד בעל נכסים, ובנו הוציא לו אלבום מפואר ב-1984, בהוצאת כתר, שניקר קצת עיניים. "עולם האמנות הגיב אולי למסחור כפי שהגיב", משערת דניאלה טלמור, האוצרת הראשית לשעבר של מוזיאון חיפה, שאצרה את תערוכת רוזנטליס.

לרוזנטליס לא היו כנראה כישורים חברתיים פוליטיים, או ששנא לבזבז זמן על יחסים לשם אינטרס. הוא לא השתייך לקבוצה אופנתית מרכזית. בשביל אנשי "אופקים חדשים", אלופי הכתמים, הוא היה פיגורטיבי מדי. בשביל דלי החומר, המינימליסטים, הוא היה עמוס מדי, בשביל המושגיים, הוא לא אמר משהו אינטלקטואלי על ציור. וכמו שכתב אדם ברוך: "ישראל חברת תרבות קטנה, קשוחה ואינטנסיבית. היא חיה את הביוגרפיה הפוליטית שלה. הציור הישראלי מחובר, עדיין "מחובר, לביוגרפיה הפוליטית הישראלית".

הציור של רוזנטליס, כתב ברוך בתחילת שנות ה-90, הוא "אקדמי ומסורתי ומעוט לה במיוחד". ברוך ניסה אז להתנבא שהתרבות שעסקה במאבק ובסער תבדוק את עצמה ותחזור אל הציור הנקי "שאינו תוצאה מיידית של הפוליטיקה והביוגרפיה שלנו". זה לא קרה. התחושה הייתה שהמוזיאונים בארץ אינם מזמינים את רוזנטליס והיו אוצרים, כמו דניאלה טלמור, שהרגישו שהם מושיעים אותו: "אני הראשונה שנתנה לו במה, העליתי אותו לאור זרקורים כי אני חושבת שהוא נפלא". זה היה במוזיאון הימי הלאומי בחיפה ב-2002. "אחרים", היא אומרת, "לא נתנו לו". טלמור משוכנעת שמגיע לו מקום מרכזי בסצנה של האמנות. בעקבות התערוכה בחיפה נפתחה התערוכה במוזיאון תפן (2004). שתיהן לדברי אבנר, ביוזמתו. האוצרת

רותי אופק הרגישה מין תחושת תחייה: "עלו לרגל לתערוכה הזאת אוצרים, מנהלי "מוזיאונים. לרוזנטלים יש קהל מעריצים גדול שנוהה אחריו

מה אמר רוזנטלים לעצמו על כל זה? האם המשיך להרגיש קטן ביחס לעברו? ואולי נשא בתוכו את גאוות הכוכב הליטאי? בכל אופן, לא היה נרגז או נרגן, אלא "אוהב להתלהב", כמו שאבנר אומר. בשנות ה-70 לימד לפרנסתו בתיכון ויצו בתל אביב ופיליפ רנצר שחושב אותו לצייר נהדר, זוכר מה שזוכרים כל תלמידיו, במדרשה לאמנות ובסטודיו שלו: "מורה מקסים, מוערך ואהוב. קשוב, אמפטי, מעודד חשיבה עצמית, הולך עם כל אדם על פי דרכו. נורא חברמן. צובט לך בכתף והולך לצד שני שתחשוב שמישהו אחר צבט אותך. הוא היה חלק מאיתנו, עממי במובן הטוב של המילה". בכיתות שלו נשמעו צחוקים. פעם הכניס גפרורים לתפוח של הצייר שמואל טפליר, אהב להחליף בין תיקים, שתל אבן במזוודה של חבר שלא הבין למה היא כבדה כל כך. הוא היה מספר סיפור לכלב שלו כדי שיאכל. אבנר זוכר אותו כאב נהדר לו ולאחיו הבוגר ממנו רפאל (שנפטר בשנות ה-40 לחייו), מטייל איתם ומצחיק אותם. שמעתי צייר אחד אומר על רוזנטלים שהיה חסר בו רוע, ציוד נדרש לאמן: "הוא נשאר צייר תמים. תמימות זה אסון. הוא תמים ואוהב בריות. שלא כמו "זריצקי למשל".

דורש תערוכה מתקנת. אבנר רוזנטלים צילום: אריק סולטן

אוצר התערוכה, אורי דסאו, חושב אחרת כמובן. לטעמו, לרוזנטלים בהחלט מגיעה תערוכה במוזיאון תל אביב. "הוא מקרה מעניין ולא אופייני לקאנון הישראלי", הוא מנמק. "מאיזושהי נקודה, בקווים גסים, האמנות הפסיקה לעסוק בצדדים המענגים של החיים, פרמטרים שאפיינו את שנות ה-30 וה-40 של המאה הקודמת. ייצוג החיים הטובים. יש בזה משהו מאוד מיושן, ממד של נאיביות מהותית שכרוכה בהפניית עורף לפצצת האטום, השואה והבעיה היהודית. רוזנטלים ממחיש סוג של זיקה מיידית בין בד, צבע ובד. נקודת מבט של היום, שפירקה הרבה מההתניות "הקשוחות של פעם, יכולה לאפשר כאן חוויה מרנינה

איך היית מאפיין את מקרה רוזנטלים?

דווקא רוזנטלים שנמצא מחוץ לשדה האמנותי הוא מקרה מבחן שלא צריך לבחון אותו רק בשדה האמנותי, אלא בסיפור חיים שלם. ככזה, יש בו עניין. אולי בהקשר "זה, אבנר נלחם מלחמה שאינה נמצאת בציור עצמו

תרבות **y**entertainment

משה בתיבה משולשת

התערוכה המשולשת, במלאת שנה למותו של משה רזנטליס, חושפת צייר שאיתגר אותנו במיוחד בניגודים שבין צורות אנושיות לכתמי צבע שאינם מסמלים דבר

דניאל עוז פורסם: 29.11.09, 14:05

רזנטליס. ציורים שהעיניים מביטות בהם בצמא צילום: אבי אמסלם ורן ארדה

במלאת שנה למות משה רזנטליס מוצגות שלוש תערוכות, למעשה תערוכה משולשת, בבית רזנטליס ביפו, בהגדר 2 שמעבר לכביש ובבית האמנים תל אביב. כמו [משה קופפרמן](#) (שתערוכה שלו הועלתה החודש בגלריה גבעון), רזנטליס נמנה על אחרוניו של עידן - כאלו שהלכו לעולמם בשנים האחרונות.

רזנטליס. מאחורני העידן (צילומים: אבי אמסלם ורן ארדה)

לא אצטרף למנתחי הניתוח ההיסטוריסטי, לפיו הרוח (במובן התרבותי, Geist) צועדת בקו ישר עם הזמן, לפיו האמנות היא ראי התקופה בבחינת הכרח. במיוחד אינני סבור שיש "צו שעה" המחייב אמנים לפעול על פיו. אבל לפחות מבחינה עובדתית, אין אף אחד מבין האמנים המתבלטים היום שמפגין זיקות ומידות אמנותיות דומות לאלו של אמנים כמו רזנטליס.

שמו של רזנטליס הוא לא הראשון וגם לא העשירי שעולה כשמדברים על מודרניזם ישראלי, אולם בהחלט יש בצייר הזה משהו ייצוגי; ביצירתו הוא לא נוהג לכרות איזו נישא רעיונית ולפעול בתוכה (בניגוד לקופפרמן למשל), ואולי בגלל זה כתבו שקשה להלביש על רזנטליס פרשנות.

יש בו משהו ייצוגי

כיוון שיש בציורים שלו גם אקספרסיוניזם מופשט "פר אקסלנס" של כתמי צבע וזוויות, וגם נוסח פיגורטיבי דיספורפורציוני שמזכיר את [אנרי מאטיס](#) ופאבלו פיקסו, התוצאה מגלמת פנים רבות של המודרניזם. אבל עם זאת שרזנטליס הוא כל כך בתוך הז'אנר, הוא בכל זאת יחודי: די לראות מספר עבודות שלו כדי להכיר בעתיד את טביעת האצבע.

לצבוע את ניו יורק בצבעים של פריז

ההשפעה הפוביסטית ניכרת בשימוש שלו בצבעים רוויים מאוד, שהגבולות ביניהם לעיתים תכופות חדים, ליצירת ניגודיות עזה, אפילו קולנית. ההשפעה ניכרת גם בצביעתו דמויות אנושיות בצבעים שאינם צבעי עור - כמעין פרודיה על ההצללות הכחולות של הפוינטיליזם. מה שמרתק הוא הנסיון לגרור אסתטיקה פוביסטית של צבע גם אל תחום האקספרסיוניזם המופשט: כמו לצבוע את ניו יורק (מעוז המופשט) בצבעים של פריז.

התוצאה מגלמת פנים רבות של המודרניזם

בין היצירות המוצגות בבית רוזנטליס אפשר למצוא עבודות בסגנון ריאליסטי, מדיוקנאות נפלאים ועד סירות דייגים. בסגנון הריאליזם הסוציאליסטי השתלם רוזנטליס הצעיר בוילנה, לא מבחירה אלא מכורח המציאות: המורים שלו הכירו ציור ופיסול מודרניסטי, אבל לא העזו להראות אמנות "דקדנטית" לתלמידיהם מחשש לגמור בסיביר.

כשנתקל לראשונה באמנות מופשטת בוארשה, בדרכו ארצה, נתקף הלם. כשראה אמנות מופשטת במוזיאונים ישראלים, הוא אמר "נעשיתי קטן כזה, לא ידעתי מה שמתרחש" (כפי שצוטט בסרט התעודי הטוב "רוזנטליס – דיוקן עצמי").

וגם בארץ נתקל במשטור ממסדי, אמנם ממין עדין יותר: הצייר הגדול מרדכי ארדון, מהמודרניזטורים של בצלאל ובעת ההיא איש משרד החינוך, אמר לו את המשפט המתנשא: "אתה בחור מוכשר, אבל ייקח לך עשר שנים עד שתשתחרר מהריאליזם הסוציאליסטי" (רוזנטליס מודה שזה לקח לו יותר).

מדיוקנאות ועד סירות דייגים

בשוק התרבותי ובתכתיבים החדשים בכל זאת היתה מקופלת הבטחה של חופש אמנותי. רחוק מלהיות הולך בתלם או קורבן אופנה, רוזנטליס מעולם לא נהה אחרי קבוצת המופשט המבוססת "אופקים חדשים". הוא התקדם בכיוון משלו, התעניין פחות בצורות ויותר ביחסי צבעים.

בין הים למוזיקה

רוב האמנות המוצגת לנו עתה היא מהתקופה המופשטת יותר של רוזנטליס; בבית האמנים מוצגים ציורי אקריליק ובהנגר 2 הדגש הוא על שמן, ועל שלושת העשורים האחרונים לחייו. תימה אחת שאפשר לזהות בציורי הנגר 2 היא הים, שרוזנטליס עבד קרוב אליו בין אם ביפו, או בחיפה שפעל גם בה.

רוב התערוכה היא מהתקופה המופשטת

תימה נוספת היא המוזיקה; "לצייר מוזיקה" אהבו ציירי מופשט רבים בעקבות קנדינסקי. גם ה"מופשט הלירי" בו התנסו אחדים מאותם אנשי "אופקים חדשים" כיוסף זריצקי, יחזקאל שטרייכמן ואביגדור סטימצקי, ביקש לדמות במידת מה את הפן התחושי וגם הקצבי של נגינת מוזיקה.

אבל בעוד שאצלם ההשראה המוזיקלית מחליפה לחלוטין את הדימוי הפיגורטיבי, רוזנטליס מתבלט בכך שבציוריו אפשר לזהות דמויות נגנים וכלי נגינה. יש ציירים שניערו את עצמם לחלוטין מציור פיגורטיבי, אפילו ריאליסטי, ועברו למופשט גמור. את רוזנטליס "דרך" הפיגורטיבי כל חייו. לפי עדותו, הוא נהג להתחיל ציור בנקודה פיגורטית יותר ואז "לתקן" למופשט, שחס וחלילה לא יהיה הציור פיגורטיבי מדי.

הפיגורטיבי רדף אותו כל חייו

כנראה שבסתר חשוב היה לו להשאיר עוגן במציאות ניתנת לזיהוי. הוא צייר את צילי המוזיקה בהפשטה, אבל רצה גם שתהיה – ולו בכמה משיכות מכחול שאין לטעות בהן – עדות לפסנתרנית, לחלילן או לנגן הלאוטה.

סך הכל, הציורים שלו נגישים מאוד, קל לאהוב אותם, אבל אני לא רואה את השילוב של המופשט עם הפיגורטיבי כסוג של הקלה או הליכה לקראת הקהל. דווקא יש בדבר משהו מאתגר: הניגוד שבין הצורות המזוהות לנו כאנושיות, או דומות לנוף כלשהו, לבין כתמי הצבע שאינם מסמלים דבר, מאמץ את הראש ובעיקר את הלב.

אוי למי שמסיים רשימה ביקורתית בקלישאות כמו "האמן לא קיבל מקצת מן הכבוד הראוי לו" או "רוצו לראות", אבל במקרה הזה הפיתוי גדול. מדובר בציורים עסיסיים שהעיניים מביטות בהם בצמא.

רוזנטליס, בית רוזנטליס יפו, הנגר 2, בית האמנים תל אביב

[לכל כתבות המדור לחצו כאן](#)

[מצאתם טעות בכתבה? כתבו לנו](#)

שתף ב-	שתף ב-
תגיות:	עוז מוזיאון אמנות

חושבת על ניתוח מתיחת בטן?
כל מה שצריך לדעת לפני שמקבלים החלטה

עד 60% הנחה
ללקוחות כללית מושלם פלטינום

לפרטים <<